

SOẠN BÀI SỰ PHÁT TRIỂN CỦA TỪ VỰNG

Tài liệu soạn bài sự phát triển của từ vựng giúp bạn nắm vững kiến thức và trả lời các câu hỏi tại trang 55 đến 57 SGK Ngữ văn 9 tập 1.

Tài liệu **hướng dẫn soạn bài sự phát triển của từ vựng** của Đọc Tài Liệu được biên soạn với mong muốn giúp các bạn *nắm vững những kiến thức quan trọng* và *gợi ý trả lời các câu hỏi bài trang 55, 56 và 57 sách giáo khoa* Ngữ Văn 9 tập 1.

soạn bài

SỰ PHÁT TRIỂN CỦA TỪ VỰNG

Cùng tham khảo.

I. KIẾN THỨC CƠ BẢN

1. Từ vựng là lĩnh vực năng động nhất của ngôn ngữ. Nó thể hiện ở chỗ:
 - Luôn phát triển thêm những nghĩa mới từ nghĩa đã có.
 - Nảy sinh những từ ngữ mới.
2. Khi nghĩa mới được hình thành mà nghĩa cũ không mất đi thì cấu trúc nghĩa của từ trở nên phong phú hơn, ta gọi là từ nhiều nghĩa
3. Có hai phương thức phát triển nghĩa: ẩn dụ và hoán dụ
4. Có những nghĩa chuyên được hình thành từ rất lâu, nay không nhận ra nữa. Nhưng cũng có nghĩa chuyên mới hình thành, có thể nhận ra.

II. GỢI Ý TRẢ LỜI CÂU HỎI SGK

Hướng dẫn trả lời các câu hỏi từ trang 55 đến trang 57 sách giáo khoa Ngữ văn 9 tập 1:

SỰ BIẾN ĐỔI VÀ PHÁT TRIỂN NGHĨA CỦA TỪ NGỮ

1 - Trang 55 SGK

Trong bài thơ Vào nhà ngục Quảng Đông cảm tác của Phan Bội Châu có câu: Bũa tay ôm chặt bồ kinh tế. Cho biết từ Kinh tế trong bài thơ này có nghĩa gì? Ngày nay chúng ta có thể hiểu từ này theo nghĩa Phan Bội Châu đã dùng hay không? Qua đó em rút ra nhận xét gì về nghĩa của từ?

Trả lời

Từ kinh tế trong câu thơ “Bũa tay ôm chặt bồ kinh tế” (Vào nhà ngục Quảng Đông cảm tác - Phan Bội Châu) là lời nói tắt của cụm từ kinh bang tế thế, có nghĩa là trị nước cứu đời. Ngày nay, chúng ta không dùng từ kinh tế theo nghĩa như Phan Bội Châu, mà theo nghĩa: toàn bộ hoạt động của con người trong lao động sản xuất, trao đổi, phân phối và sử dụng của cải vật chất làm ra.

Như vậy, nghĩa của một từ ngữ có thể phát triển, thay đổi, nghĩa cũ mất đi và nghĩa mới được hình thành.

2 - Trang 55 SGK

Cho biết nghĩa từ xuân, tay trong các câu trên và cho biết nghĩa nào là nghĩa gốc, nghĩa nào là nghĩa chuyển. Trong trường hợp có nghĩa chuyển thì nghĩa chuyển đó được hình thành theo phương thức chuyển nghĩa nào?

Trả lời

- a) Xuân (chơi xuân): mùa chuyển tiếp từ mùa đông sang mùa hạ, mùa mở đầu một năm (nghĩa gốc).
 - Xuân (ngày xuân): thuộc về tuổi trẻ (nghĩa chuyển).
- b) Tay (trao tay): bộ phận phía trên cơ thể, từ vai đến các ngón, dùng để cầm, nắm (nghĩa gốc).

- Tay (tay buôn người): người chuyên hoạt động hay giỏi về một môn, một nghề (nghĩa chuyên).

LUYỆN TẬP

1 - Trang 56 SGK

Tìm nghĩa của từ "chân" trong các câu.

Trả lời

- Chân (chân sau): từ chân được dùng với nghĩa gốc.
- Chân (có chân): từ chân được dùng với nghĩa chuyển theo phương thức hoán dụ.
- Chân (kiềng ba chân): từ chân được dùng với nghĩa chuyển theo phương thức ẩn dụ.
- Chân (chân mây): từ chân được dùng với nghĩa chuyển theo phương thức ẩn dụ.

2 - Trang 57 SGK

Dựa vào định nghĩa trên, hãy nêu nhận xét về nghĩa của từ trà trong những cách dùng như: trà a-ti-sô, trà hà thủ ô, trà sâm, trà linh chi, trà tâm sen, trà khổ qua.

Trả lời

- Trà (nghĩa gốc): búp hoặc lá cây chè đã sao, đã chế biến để pha nước uống.

Trà Atisô, trà hà thủ ô, trà sâm, trà linh chi, trà tim sen, trà khổ qua. Từ trà được dùng với nghĩa chuyển, có nghĩa là sản phẩm từ thực vật, được chế biến thành dạng, khô, dùng để pha nước uống.

3 - Trang 57 SGK

Dựa vào những cách dùng từ như: đồng hồ điện, đồng hồ nước, đồng hồ xăng, ... hãy nêu nghĩa chuyển của từ đồng hồ.

Trả lời

Đồng hồ (nghĩa gốc): dụng cụ đo giờ phút một cách chính xác.

- Đồng hồ điện, đồng hồ nước, đồng hồ xăng: Từ đồng hồ được dùng với nghĩa chuyển theo phương thức ẩn dụ, chỉ những dụng cụ để đo lường (có bề ngoài giống đồng hồ.)

4 - Trang 57 SGK

Tìm ví dụ để chứng minh rằng các từ hội chứng, ngân hàng, sốt, vua là những từ nhiều nghĩa.

Trả lời

a) Hội chứng (nghĩa gốc): tập hợp nhiều triệu chứng cùng xuất hiện của bệnh.

- Hội chứng (nghĩa chuyển): tập hợp nhiều hiện tượng, sự kiện biểu hiện một tình trạng, một vấn đề xã hội, cùng xuất hiện ở nhiều nơi: hội chứng của tình trạng suy giảm đạo đức học đường.

b) Ngân hàng (nghĩa gốc): tổ chức kinh doanh và quản lí các nghiệp vụ tiền tệ, tín dụng.

- Ngân hàng (nghĩa chuyển): kho lưu trữ: ngân hàng máu, ngân hàng đề thi.

c) Sốt (nghĩa chuyển): ở trạng thái tăng đột ngột về nhu cầu nên khan hiếm, tăng giá nhanh: Cơn sốt đất...

5 - Trang 57 SGK

Từ mặt trời trong câu thơ thứ hai sử dụng biện pháp tu từ từ vựng nào? Có thể coi đây là hiện tượng một nghĩa gốc của từ phát triển thành nhiều nghĩa được không? Vì sao?

Trả lời

Ngày ngày mặt trời đi qua trên lăng

Thấy một mặt trời trong lăng rất đỏ

(Viễn Phương - [Viếng lăng Bác](#))

- Từ Mặt Trời trong câu thơ thứ hai được sử dụng theo biện pháp tu từ ẩn dụ.

- Đây không phải là hiện tượng từ nhiều nghĩa vì sự chuyển nghĩa của từ Mặt Trời trong câu thơ thứ hai chỉ tính chất tạm thời.

GHI NHỚ

Cùng với sự phát triển của xã hội, từ vựng của ngôn ngữ cũng không ngừng phát triển. Một trong những cách phát triển từ vựng tiếng Việt là phát triển nghĩa của từ ngữ trên cơ sở nghĩa gốc của chúng.

Có hai phương thức chủ yếu phát triển nghĩa của từ ngữ: phương thức ẩn dụ và phương thức hoán dụ.